

Як висновок, зазначимо, що особливістю українсько-англійського перекладу зменшувально-пестливої лексики є вмале і вправне використання прийому компенсації, що покликаний «замаскувати» втрати колориту. Цей прийом є єдиним можливим засобом передачі пестливого забарвлення тексту оригіналу. Однак, про цілковито повноцінну компенсацію емоційних особливостей вихідного тексту говорити не можна. Таке твердження суперечило б законам перекладу, оскільки жоден перекладач ніколи не зможе створити текст перекладу, який би був абсолютною копією експресивних елементів тексту оригіналу. Не варто вважати відверто хибними і ті перекладацькі рішення, де прийом компенсації не застосовано взагалі (*батько – father, матінка – mother, рибка – fish, пиріжки – pie, човник – boat*). Ми, звичайно, в змозі надати свої варіанти перекладу наведених димінутивів (*dear father, beloved mother, little fish, tiny boat, lovely pie/lovely patty*), але не слід забувати, що наші відповідники являють собою лише окремі слова, не пов'язані з поетичним середовищем твору. Виходячи з інших прикладів, бачимо, що компенсаційну функцію можуть виконувати і декілька еквівалентних відповідників використаних одночасно (*тихесенько – quietly and softly*).

Проводячи своє дослідження, ми зовсім не прагнули розкритикувати або виправдати авторів наведених перекладів за їх перекладацькі рішення, а лише намагалися проаналізувати та вказати на певні відмінності передачі метафоричного, емоційного, експресивного забарвлення оригіналу задля з'ясування особливостей пошуку більш досконалих та влучних відповідників.

1. *Коптілов В.В.* Теорія і практика перекладу: Навч. посіб. – К.: Юніверс, 2002. – 279с.
2. *Українські народні казки.* – К.: Веселка, 1987. – 30с.
3. *Хоменко Г. Захарків О.* Димінутиви як самобутня прикмета української мови// Перекладацька майстерня. – 2001. – №3. – С. 128-137.
4. *Шевченко Т.Г.* Кобзар. – К.: Держ. видавництво художньої літератури, 1956. – 588с.
5. *Sekova D.* European Fairy Tales. – Prague: Albatros, 1971. – 176p.
6. *Taras Shevchenko Selected Works.* – Moscow: Progress Publishers, 1979. – 350p.

Мишко В.В., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ РЕАЛІЇ В ІСПАНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Статтю присвячено проблемі відтворення та перекладу реалій; в ній детально аналізуються основні методи відтворення українських національних реалій, відібраних з поезії Тараса Шевченка, у іспаномовних перекладах Леоніда Голоцвана.

Ключові слова: *реалія, відтворення реалій, безеквівалентна лексика, транскрипція, транслітерація, комбінована реномінація, гіперонім, уподібнення.*

Статья посвящается проблеме воспроизведения и перевода реалий; в ней детально анализируются основные методы воспроизведения украинских национальных реалий, отобранных с поэзии Тараса Шевченка, в испаноязычных переводах Леонида Голоцвана.

Ключевые слова: *реалия, воспроизведение реалий, безэквивалентная лексика, транскрипция, транслитерация, комбинированная реноминация, гипероним, уподобление.*

This article concerns the problem of reproduction and translation of the realias; we analyse the main methods of reproduction of ukrainian national realias from the certain Taras Shevchenko verses in the spanish translations made by Leonidas Golocwan.

Key words: *realia, reproduction of realias, culture-specific vocabulary, transcription, transliteration, combined renomination, hypernym, assimilation.*

Проблема перекладу реалій вважається однією з найголовніших та найскладніших у міжкультурному аспекті перекладу та дослідження національно-культурної специфіки мови і мовленнєвої діяльності [2, 485]. Якщо мовне і культурне розмаїття сьогодні визначене як багатство цивілізації, то саме переклад працює на його збереження. Переклад виступає як засіб захисту національних мов і культур, даючи імпульси для їхнього саморозвитку і водночас вберігаючи їх від надмірного іншомовного впливу.

Як зазначає Корунець І. В., встановлення перекладацького рішення залежить від чітко визначених факторів, як мовних, так і позамовних. До них належить перш за все семантична та структурна складність одиниць національно-зумовленого лексикона вихідної мови як сфери вживання реалій. Також переклад залежить від особистості перекладача і від мети перекладу [3, 158].

Реалія, як і кожне інше слово, може бути в контексті стилістичної функції, певної конотативної семантики, більш того – стати ключовим словом. Стилiстична амплiтуда реалiї надзвичайно широка. Справа ускладнюється ще й тим, що в тексті оригіналу реалія часто сприймається як щось звичне, органічне, рідне для читачів, мовою яких написаний текст. Звідси постає дилема при перекладі: або показати специфіку і екзотику, або зберегти звичність і втратити специфіку. Це протиріччя може здолати перекладач, який добре знає культуру і традиції мови оригіналу, відчуває зображувальні можливості вписаного в текст слова і водночас глибоко опанував рідну мову [1, 85].

У плані забезпечення міжкультурної комунікації творча діяльність перекладача має бути спрямована на збереження мовної норми рецептивної культури в перекладі та її гармонізацію з нормою оригіналу [4, 69].

Переклад реалій – багатосторонній процес.

По-перше, перекладаючи реалії ми маємо змогу вивчити історію, культуру, традиції, звичаї, менталітет і спосіб життя того народу, у мові якого існує та чи інша реалія. По-друге, реалії є надзвичайно цікавими з лінгвістичної точки зору, адже цей лексико-семантичний клас слів є таким, що розвивається швидше за інші, відображаючи найновітніші зміни в соціумі-користувачі мови.

Важливість культурної компетенції підкреслює О.І. Чердніченко, стверджуючи, що чим вищий ступінь білінгвізму перекладача, тим вищим є його ступінь бікультурності. Останній дозволяє правильно зрозуміти факти іншомовної культури, девербалізувати їх

та подати у новій словесній оболонці, пристосовавши їх до норм вторинного семіотичного коду [2, 487].

Труднощі перекладу реалій пов'язані зі ступенем їх поширеності і частотності вживання у мові оригіналу. Зрозумілість нестандартної лексики навіть для носіїв мови оригіналу залежить від ступеня їх вжитку і сфери використання. Проблема складності у перекладі вирішується за допомогою комунікативної ситуації та достатнього запасу фонових знань, які мають бути обов'язково наявні у свідомості учасників комунікації і значною мірою визначають зміст висловлювання.

Перекладачу при роботі з реаліями потрібно знати культуру соціуму, в якому функціонує та чи інша реалія, і вміти враховувати специфіку перекладу відносно його цілей, реципієнтів і основної ідеї журналу чи газети, зі шпальт якої береться оригінальний текст, адже професійну компетенцію перекладача складають не тільки теоретичне та практичне володіння мовою, й цілий ряд екстралінгвістичних факторів.

Нами було досліджено відтворення в перекладах іспанською мовою 45 українських реалій, що означають специфіку природи, суспільних умов, культури й побуту України, а також топоніми та антропоніми. Аналіз перекладу показав, що перекладач в іспаномовних перекладах поезії Тараса Шевченка вдається до наступних способів передачі реалій:

I. Транскрипція і транслітерація. Транскрипцією позначають віднайдення якомога точнішого відповідника через запис звучання слів (у тому числі реалій) мови-джерела графемами мови-сприймача [1, 93]. Спосіб транскрипції найчастіше застосовують при передачі звучання українських топонімів, антропонімів. Доречність транскрибування передусім цих реалій полягає у тому, що через важливість денотатів вони мають шанси ввійти з часом у периферійні шари словникового складу мови-сприймача [1, 95]. В іспаномовному перекладі поезії Тараса Григоровича Шевченка знаходимо такі реалії, передані засобами поєднання транскрипції й транслітерації:

– антропоніми: Наливайко [5, 40] – Nalyvayko [5, 41], Павлуґа [5, 40] – Pavluha [5, 41], Тарас Трясило [5, 40] – Tarás Triasylo [5, 41], Чалий [5, 50] – Chaly [5, 51], Основ'яненко [5, 58] – Osnoviánenko [5, 59], Залізняк [5, 80] – Zalisniak [5, 81], Гонта [5, 80] – Honta [5, 81], Гамалія [5, 86] – Hamalía [5, 87]; Іван Підкова [5, 98] – Iván Pidkova [5, 99], Богдан [5, 100] – Bohdán [5, 101], Мотря [5, 146] – Motria [5, 147], Гаврилович [5, 192] – Gavrilovich [5, 193], Марко Вовчок [5, 200] – Marcó Vovchok [5, 201], Ярославна [5, 224] – Yaroslavna [5, 225];

– топоніми: Дніпро [5, 16] – Dnipro [5, 17], Трубайло [5, 42] – Trubaylo [5, 43], Альта [5, 44] – Altá [5, 45], Хортяця [5, 88] – Jórtytsia [5, 89], Чигирин [5, 104] – Chyhyryn [5, 105], Суботів [5, 110] – Subótiv [5, 111], Запоріжжя [5, 140] – Zaporizhia [5, 141], Умань [5, 148] – Umañ [5, 149], Путивль [5, 222] – Putyvl [5, 223];

II. Гіперонімічне перейменування. У перекладознавчій практиці досить поширеним методом є переклад реалій, пов'язаний із засадними поняттями лексичних трансформацій, категоризацією денотата, визнанням ізоморфізму частини і цілого, генералізацією [1, 105], тобто передачу видового поняття мови-джерела родовим поняттям мови-переймача, що вважається досить поширеним способом передачі реалій. Проте у текстах нашого дослідження ми знайшли лише три приклади гіперонімічного перейменування, а саме один у поемі «Тарасова ніч»:

«...Де поділось козачество,
Червоні жупани?...» [5, 40]
«...¿Dónde están? Los zaporogos –
Vestimenta bermeja...» [5, 41]

Реалія «жупан» перекладена гіперонімом «vestimenta», що вміщує значно ширше поняття, яке, однак, не містить у собі слова «жупан», інший в поемі «Гайдамаки», де реалія «свита» була перекладена гіперонімом «abrigo» та в поемі «Гамалія», де реалія «байдак» була перекладена як «barco».

III. Комбінована реномінація. При цьому способі найчастіше використовується транскрипція з описовою перифразою (значно рідше – з гіперонімом). Це ефективний, але багатослівний спосіб максимальної передачі семантики реалій, зв'язаний з лінійним розширенням тексту [1, 122]. Леонід Голоцван широко використовує у своїх перекладах поезії Тараса Шевченка метод комбінованої реномінації семантики українських реалій, причому в тексті подається лише транскрибоване слово, а у виносі – описова перифраза. Наприклад:

«...Не *китайкою* покрились
Козацькі очі...»[5, 18]
«...Quizás con *kytayka* al cosaco
Cubrieron los ojos...»[5, 19],

з детальним поясненням у виносі: «*Kytayka* – paño gojo de seda con el cual cubrían los ojos del muerto» [5, 232]. Таким чином в досліджуваних текстах було відтворено більшість українських реалій, що позначають предмети побуту, культури та історичні явища, таких як: кобза [5, 39], булава [5, 75], веснянка [5, 53], байдак [5, 69], Січ [5, 53], запорожець [5, 95], козак [5, 19], бунчук [5, 75], гайдамаки [5, 71], титарь [5, 83], гетьман [5, 139], галушка [5, 139], москаль [5, 225].

IV. Метод уподібнення. Суть цього методу полягає у відтворенні семантико-стилістичних функцій реалії мови-джерела іншомовним аналогом – реалією мови-переймача [1, 135]. Так було перекладено українську реалію «мед-горілка» [5, 66] іспанським аналогом «hidromiel» [5, 67]. Однак, при методі уподібнення іноді виникає небезпека штучного перенесення читача в рідне середовище, а тому цей метод не завжди бажаний з погляду стилістичного й національно-культурного [1, 136].

V. Контекстуальне розтлумачення (інтерпретація) реалій. Цей вид відтворення семантико-стилістичних функцій реалій нерозривно пов'язаний з цілісністю художнього тексту і полягає у роз'ясненні суті реалій у найближчому контексті [1, 136]. У поемі «Княжна» зустрічаємо реалію «писанка», яку автор транслітерує і одразу дає пояснення:

«...Село на нашій Україні –
Неначе писанка село...» [5, 174],
«...En Ucrania la aldea es un primor
Es pýsanka – un huevo pintado...»[5, 175].

Цікавим є переклад слова «калина» в досліджуваних текстах, адже в українському художньому мовленні дуже часто вживається слово «калина» і в де негативному плані як поширена на Україні рослина, і в конотативному як ознака червоної барви, символ дівочої цнотливості, невинності, і ширше – як символ України[1, 133]. Ось і в нашому випадку

перекладач, керуючись контекстом, перекладає реалію «калина» то як «kalyna»[5, 37] з наступним поясненням у виносці, то як «viburno»[5, 37], що є іспанською назвою цієї рослини.

Проаналізований корпус реалій (45 одиниць) показує, що 23 з них було відтворено за допомогою транскрипції та транслітерації, 16 – методом комбінованої реномінації, 3 – шляхом гіперонімічного перейменування, 3 – за допомогою використання методу контекстуального розтлумачення та лише 1 реалія – методом уподібнення.

Отже, ми з'ясували основні способи відтворення реалій в іспаномовних перекладах Леоніда Голоцвана поезій Тараса Шевченка та можемо зробити висновки, що для відтворення власних назв, тобто топонімів та антропонімів, у всіх випадках використовувалися транскрипція та транслітерація іспанською мовою відповідно до загальноприйнятих правил та ustalених традицій. А ось для відтворення реалій, що означають специфіку природи, суспільних умов, культури й побуту України, найбільш широко застосовувався метод комбінованої реномінації, оскільки це досить ефективний спосіб максимальної передачі семантики реалій. Інші способи відтворення цих лексичних одиниць в перекладах ми зустрічаємо значно рідше, зважаючи на те, що, скоріш за все, автор вважав їх малоефективними для відтворення національної специфіки та національного колориту.

1. *Зорівчак Р.П.* Реалія і переклад. На матеріалі англомовних перекладів української прози – Львів: Видавництво при Львівському державному університеті. 1989. – 216 с.
 2. *Чередниченко О.І.* Міжкультурні аспекти перекладу // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. – 485 с.
 3. *Korunets I.V.* Theory and practice of translation. – Vinnytsya: Nova Knyha Publishers, 2001. – 448 p.
 4. *Гнатюк Н.Г.* Ономастичні реалії в міжкультурному аспекті перекладу англомовних текстів // Проблеми семантики слова, речення та тексту. Збірник наукових праць. / Відп. ред. Н.М. Корбозерова. - 2003 – Вип.9.
 5. *Holocwan L.* Taras Shevchenko. Kobzar. Poesias escogidas al ucraniano y al español. Kyiv: Editorial «Vsesvit», 2003. – 238 с.
10. www.slovnuk.net

Омельчук А.С., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ВЛАСНІ НАЗВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ (на матеріалі українських, іспанських перекладів античних міфів і легенд)

Статтю присвячено дослідженню власних назв та особливостям їх відтворення в українських та іспанських перекладах античних міфів та легенд. Проаналізовано власні назви, які входять до українських та іспанських перекладів античних міфів та легенд, а також було встановлено їх типи і способи передачі українською та іспанськими мовами.

Ключові слова: *переклад, власні назви, онім, апелятив, антропонім, транскрипція, транслітерація, калькування.*